

Atatürk Üniversitesi diş hekimliği fakültesi son sınıf öğrencilerinin yaşlı bireylere karşı tutumunun değerlendirilmesi

Attitudes toward the older adults among the senior dentistry students at the University of Atatürk in Turkey

Dr. Öğr. Üyesi Merve Köseoğlu

Sakarya Üniversitesi, Diş Hekimliği Fakültesi, Protetik Diş Tedavisi A.D., Sakarya

Orcid ID: 0000-0001-9110-9586

Prof. Dr. Funda Bayındır

Atatürk Üniversitesi, Diş Hekimliği Fakültesi, Protetik Diş Tedavisi A.D., Erzurum

Orcid ID: 0000-0001-5699-2879

Geliş tarihi: 16 Ocak 2021

Kabul tarihi: 11 Mart 2021

doi: 10.5505/yeditepe.2021.79836

Yazışma adresi:

Dr. Öğr. Üyesi Merve Köseoğlu

Mithatpaşa Mah. Adnan Menderes Cad. No:122/B, Sakarya, Türkiye.

Tel: +902642954057

Fax: +902642954052

E-posta: mervekoseoglu89@gmail.com.tr

ÖZET

Amaç: Bu çalışmanın amacı, Atatürk Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi son sınıf öğrencilerinin, yaşlı bireylere karşı tutumunun incelenmesidir.

Gereç ve Yöntem: Bu kesitsel çalışma, Atatürk Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi'nde öğrenim gören 103 son sınıf öğrencisi arasında, Erzurum, Türkiye'de yapılmıştır. Yaş Bazlı Semantik Diferansiyel (YSD) indeksinin Türkçe versiyonu hazırlanarak bir web anket oluşturulmuştur. Diş hekimliği öğrencilerinin demografik özellikleri ve çocukluğunda ebeveynleri ve büyükanne ve/veya büyükbabaları ile aynı evde kalıp kalmadıkları, ileride yaşlı bireyleri tedavi etme konularındaki isteklilikleri, geriatrik hastaları tedavi etmeyi sevip sevmedikleri hakkında bilgi toplanmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen verilerin istatistiksel analizi, tanımlayıcı istatistikler ve Student t test ile yapılmıştır.

Bulgular: Ortalama YSD skoru 3.9 olarak bulunmuştur. Total YSD skoru cinsiyetler arasında farklılık göstermemiştir ($P=.192$). Büyük anne ve/veya büyük babasıyla yaşayan ve yaşamayan öğrencilerin YSD skorları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($P=.248$). İleride meslek yaşamında yaşlı hastaları tedavi etmek isteyen ve istemeyen öğrencilerin YSD skorları arasında ise farklılık bulunmuştur ($P<.001$). Ayrıca, günlük pratikte yaşlı hastalara bakmayı seven öğrencilerin indeks skorları, sevmeyen öğrencilerden daha yüksek bulunmuştur ($P<.001$).

Sonuçlar: Öğrencilerin yaşlı bireylere karşı tutumu genel olarak pozitif bulunmuştur. Çocukluğunda büyük anne ve/veya büyük baba ile yaşamak, öğrencilerin tutumunu etkilememiştir. Günlük pratiğinde ve gelecekte yaşlı bireyleri tedavi etme konusunda istekli olan öğrencilerin tutumu, istekli olmayanlardan daha pozitif bulunmuştur.

Anahtar kelimeler: Tutum, geriatrik diş hekimliği, eğitim, öğrenci

SUMMARY

Aim: The aim of this study was to examine the attitudes of final-year dentistry students at university of Atatürk in Turkey toward elderly patients.

Materials and Methods: A cross-sectional study was conducted among 103 senior dentistry students of Atatürk University, Erzurum, Turkey. A web-based questionnaire was created by using Turkish version of the Aged Semantic Differential (ASD) scale. Demographic characteristics of dentistry students and information about whether they lived in the same house with their parents and grandparents during their childhood, willingness about treating elderly in the future, they like or don't like treating geriatric patients was also collected. The obtained data was analyzed using descriptive statistics and Student's t-test.

Results: Average of the ASD score was 3.89. Total ASD scores didn't vary between genders ($P=.192$). There weren't any statistical differences between the dentistry students who

had lived together with their grandparents during their childhood and those who didn't (P=.248). However, there were difference between index scores of students who were willing to treat elderly people in their daily oral care practices in the future and weren't (P<.001). Furthermore, index scores of students who liked treating elderly people in their daily practice were higher than students who don't like (P<.001).

Conclusions: Students' attitude toward elderly was generally positive and didn't differ according to gender. Living with grandparents in their childhood didn't affect attitudes of students. Students who were willing about treating elderly people in the daily clinical practice/future had more positive attitudes.

Key words: Attitude, geriatric dentistry, education, students

GİRİŞ

Yaşlanma, kronolojik, biyolojik, psikolojik ve sosyal bir süreçtir. Yaşlı bireylerin tıp, diş hekimliği ve sosyal alanlardaki ihtiyaçları diğer yaş gruplarından farklılık göstermektedir.¹ Yaşlı nüfusu tüm dünyada artmakta ve bu demografik geçiş devam etmektedir. 2000 yılında dünyadaki yaşlı sayısı 600 milyon iken 2025 yılında bu sayının iki katına çıkması ve 2050 yılında 60 yaş ve üzeri insan sayısının 2 milyar olması beklenmektedir.²

Türkiye İstatistik Kurumu 2018 yılı verilerine göre yaşlı nüfus olarak değerlendirilen 60 yaş ve üzeri nüfus son beş yılda % 16 artmıştır. Yaklaşık 82,4 milyon olan nüfusumuzda 7.2 milyon yaşlı birey bulunmaktadır. Yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranı 2018 yılında %8,7' ye, ortalama yaşam süresi 78 yıla (erkeklerde 75.3, kadınlarda 80,7 yıl) yükselmiştir. Türkiye için yaşlı nüfusun, genel nüfusa oranı 2023' te %10,2' ye, 2040' ta ise % 16,3' e çıkacağı tahmin edilmektedir.³

Ağız sağlığı, genel sağlığın bir parçasıdır ve yaşlı bireylerin yaşam kalitesi ve refahını sağlamak için gereklidir. Nüfus yaşlandıkça, sağlık hizmetlerine olan talep artmaktadır.⁴ Dünya çapında, yaşlı bireylerin ağız ve diş sağlığı durumunun iyileştirilmesi gerektiği ve yaşlı bireylerin geniş tedavi ihtiyaçları olduğu bildirilmiştir. Ayrıca yakın gelecekte diş hekimliği hastalarının çoğunun yaşlılardan oluşacağı, diş kaybı ve çoklu ilaç kullanımına eşlik eden tıbbi durumların da tedavinin karmaşıklığını arttıracığı belirtilmiştir.^{5,6} Dünya Sağlık Örgütü yaşlı nüfusu öncelikli grup olarak ele almaktadır. Bu nedenle, diş hekimleri bu nüfusun belirli ağız sağlığı ihtiyaçlarını bilmeli ve karşılamalıdır.^{2,7,8}

Diş hekimliği öğrencileri, geleceğin diş hekimleri olarak yaşlı hastaların sorunları hakkında temel bilgilere sahip olmalı ve bu hastaları tedavi etmekten kaçınmamalıdır.⁹ Dünyanın farklı bölgelerinde diş hekimliği fakülteleri tarafından yayınlanan geriatik diş hekimliği müfredatında önemli farklılıklar vardır.¹⁰⁻¹² Literatürde, diş hekimliği öğrencilerinin yaşlı hastalara yönelik tutumlarını inceleyen,

farklı ülkelerde yapılmış çalışmalar bulunmaktadır.¹³⁻¹⁷ Ancak Türkiye'de diş hekimliği öğrencileriyle yapılmış bir çalışmaya rastlanmamıştır. Akademik eğitim programlarının müfredatındaki farklılıkların diş hekimliği öğrencilerinin yaşlı hastalara yönelik tutumlarını etkilediği bilindiğinden,¹³ bu çalışmada Atatürk Üniversitesi son sınıf öğrencilerinin yaşlı hastalara yönelik tutumlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın sıfır hipotezi, öğrencilerin tutumları arasında fark olmayacağı yönündeydi.

GEREÇ VE YÖNTEM

Çalışmaya başlamadan önce etik kurul onayı alınmıştır (protokol numarası: 71522473/050.01.04/636). Ayrıca, katılımcılara araştırmanın amacı hakkında bilgi verilmiş ve katılımcılardan onam formu alınmıştır.

Mevcut çalışmada, bir bilgisayar programı (Google Docs, Google Inc., Mountain View, CA) yardımıyla, web anket oluşturulmuştur. Çalışma kapsamında, web anket, diş hekimliği son sınıf öğrencisi 120 kişiye mail yoluyla gönderildi, ancak anketi 103 diş hekimliği öğrencisi doldurmuş ve anketin cevaplanma oranı %85,8 olarak bulunmuştur. Anketin ilk bölümünde, katılımcıların yaşını ve cinsiyetini içeren demografik veriler toplanmıştır. İkinci bölümde, çocuklukları boyunca ebeveynleri ve büyük anne ve/veya büyük babalarıyla aynı evde yaşayıp yaşamadıkları, ileride yaşlı hastaların diş tedavilerini yapmaya istekli olup olmadıkları, yaşlı hastaları tedavi etmeyi sevip sevmedikleri konularında veri toplanmıştır.^{13,15}

Anketin üçüncü bölümü, Rosencrantz ve McKevin tarafından geliştirilen Yaş Bazlı Semantik Diferansiyel (YSD) ölçeğinin Türkçe versiyonu kullanılarak gerçekleştirilmiştir.^{18,19} YSD ölçeği, sağlık hizmeti öğrencilerinin yaşlı bireylere karşı tutumlarını ölçmek için sıklıkla kullanılan bir araçtır.^{13,14,20,21} Bu ölçekte, insanların özelliklerini tanımlamak için 3 kategoriye ayrılmış 32 çift zıt anlamlı sıfat ve her bir zıt anlamlı sıfat için 7'li Likert ölçeği vardır (Tablo 1).

Tablo 1. YSD anketi

İlerleyici	o	o	o	o	o	o	o	Demode
Üretken	o	o	o	o	o	o	o	Verimsiz
Yoğun	o	o	o	o	o	o	o	Boş
Güçlü	o	o	o	o	o	o	o	Zayıf
Sağlıklı	o	o	o	o	o	o	o	Sağlıksız
Aktif	o	o	o	o	o	o	o	Pasif
Ümitli	o	o	o	o	o	o	o	Kabullenmiş
Liberal	o	o	o	o	o	o	o	Muhafazakar

Agresif	o	o	o	o	o	o	o	Savunmacı
Tutarlı	o	o	o	o	o	o	o	Tutarsız
Bağımsız	o	o	o	o	o	o	o	Bağımlı
Zengin	o	o	o	o	o	o	o	Fakir
Güvenilir	o	o	o	o	o	o	o	Güvenilmez
Memnun	o	o	o	o	o	o	o	Memnuniyetsiz
Düzenli	o	o	o	o	o	o	o	Düzensiz
Kendine Güvenen	o	o	o	o	o	o	o	Bağımlı
Emin	o	o	o	o	o	o	o	Kararsız
Kararlı	o	o	o	o	o	o	o	Tereddütlü
Cömert	o	o	o	o	o	o	o	Bencil
Yakışıklı/Güzel	o	o	o	o	o	o	o	Çirkin
İş Birlikçi	o	o	o	o	o	o	o	İş Birliği Yapmayan
İyimser	o	o	o	o	o	o	o	Kötümser
Esnek	o	o	o	o	o	o	o	Esnek Değil
Umutlu	o	o	o	o	o	o	o	Umutsuz
Mutlu	o	o	o	o	o	o	o	Üzgün
Cana Yakın	o	o	o	o	o	o	o	Samimiyetsiz
İntizamlı	o	o	o	o	o	o	o	Dağınık
Güvenen	o	o	o	o	o	o	o	Şüpheli
Hosgörülü	o	o	o	o	o	o	o	Hosgörüsüz
Hoş	o	o	o	o	o	o	o	Kaba
Sıradan	o	o	o	o	o	o	o	Tuhaf
Heyecan Verici	o	o	o	o	o	o	o	Sıkıcı

İlk kategori Etkili—Etkisiz (E—E) olarak adlandırılmış olup insanları yaşama uyum sağlayabilme ve kendi kararlarını verme durumlarına göre değerlendirmiştir. İkinci kategori Otonom-Bağımlı (O-B) olup bir toplumdaki yaşlıların bağımsızlıklarına ve sosyal kalkınmaya katkıda bulunma kapasitelerine yönelik görüşleri ölçülmüştür. Üçüncü kategori Kişisel Kabul Edilebilirlik-Kabul Edilemezlik (KK-KE) olup sosyal açıdan etkileşim yeteneği ve kişisel kabul edilebilirlik hakkındaki düşünceleri analiz etmiştir.¹³

Sorular, her bir satıra, zıt anlamlı bir sıfat çifti arasında 7 puanlık Likert ölçeği konularak oluşturulmuştur. Öğrencilerden, sıfatların her birini kişisel görüşlerine göre 1'den 7'ye kadar derecelendirmeleri istenmiştir. Yüksek puanlar (≥ 4) daha olumsuz tutumları temsil ederken, düşük puanlar (< 4) daha olumlu tutumları temsil etmektedir.^{13,14}

Elde edilen verilerin istatistiksel analizi, bilgisayar programı (SPSS program, versiyon 22.0, SPSS, Chicago, Ill, ABD) yardımıyla yapılmıştır. Kolmogorov- Smirnov testinin sonuçlarına göre, verilerin normal dağıldığı belirlenmiştir. Tanımlayıcı istatistikler ile, öğrencilerin demografik özellikleri ve YSD skorlarının minimum, maksimum, ortalama ve standart sapma (SD) değerleri belirlenmiştir. Cinsiyet, çocukken yaşlı bireylerle beraber yaşayıp/yaşamama, ileride ve günümüzde yaşlı bireyleri tedavi etmedeki isteklilik/isteksizlik gibi faktörlerin, katılımcı öğrencilerin değerlendirmelerini etkileyip etkilemediğini belirlemek için Student t testi kullanılmıştır. İstatistiksel olarak anlamlılık seviyesi $\alpha=.05$ olarak belirlenmiştir.

BULGULAR

Mevcut çalışmanın sonuçlarına göre katılımcıların 55'i (%53,4) kadın, 48'i (%46,6) erkek olduğu belirlenmiştir.

Ankete katılan öğrencilerin yaş ortalaması yaklaşık 23,6 olarak bulunmuştur. Ankete katılanların %51,5' i büyük anne ve büyük babasıyla yaşamazken, %48,5' inin çocukluklarında 5 yıl veya daha uzun süre büyük anne ve/veya büyük babasıyla yaşadığı belirlenmiştir. Öğrencilerin % 47,5' i gelecekte günlük ağız bakımı uygulamalarında yaşlı hastaları tedavi etmeye istekliken, % 52,5' inin istekli olmadığı belirlenmiştir. Ayrıca diş hekimliği öğrencilerinin %46,5'i günlük diş hekimliği pratiğinde yaşlı hastaları tedavi etmeyi sevdiğini belirtirken, %53,5'i ise sevmediğini belirtmiştir.

Mevcut çalışmada, YSD skor ortalaması, 3,89 (+0.97) olarak bulunmuştur (Tablo 2).

Tablo 2. İndeks skorlarının minimum , maximum, ortalama ve standart sapma (SD) değerleri

İndeks	Minimum	Maximum	Ortalama	SD
E—E	2.00	5.00	4.11	0.78
O—B	1.00	6.00	3.86	0.84
KK—KE	2.00	6.00	3.67	0.58
YSD	1.00	6.00	3.88	0.97

E—E, O—B, KK—KE ve toplam YSD skorları cinsiyete göre değişiklik göstermemiştir (Tablo 3).

Tablo 3. Kadın ve erkek öğrencilerin E—E, O—B, KK—KE ve YSD skorları

İndeks	Cinsiyet	Kişi Sayısı	Ortalama	P Değeri
E—E	Kadın	55	4.14	.289
	Erkek	48	4.09	
O—B	Kadın	55	3.91	.163
	Erkek	48	3.79	
KK—KE	Kadın	55	3.73	.074
	Erkek	48	3.62	
YSD	Kadın	55	3.92	.192
	Erkek	48	3.83	

Ayrıca çocukluklarında büyük anne ve/veya büyük babasıyla birlikte yaşayan diş hekimliği öğrencileri ile yaşamayanlar arasında istatistiksel olarak fark bulunmamıştır (P = .248).

Ancak ileride, mesleki yaşamında, yaşlı bireyleri tedavi etmeye istekli olan ve olmayan diş hekimliği öğrencilerinin indeks puanları arasında fark bulunmuştur (P<.001) (Tablo 4).

Tablo 4. Gelecekte yaşlı bireyleri tedavi etme konusundaki istekliliğe göre, indeks skorlarının karşılaştırılması

İndeks	İleride Tedavi Etmeye İstekli	Kişi Sayısı	Ortalama Skor	P Değeri
E—E	Evet	49	3.55	.000
	Hayır	54	4.78	
O—B	Evet	49	3.11	.000
	Hayır	54	4.55	
KK—KE	Evet	49	3.03	.000
	Hayır	54	4.17	
YSD	Evet	49	3.32	.000
	Hayır	54	4.38	

Ek olarak, günlük diş hekimliği uygulamalarında yaşlı bireyleri tedavi etmeyi seven öğrencilerin indeks puanları, sevmeyen öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur ($P < .001$) (Tablo 5).

Tablo 5. Mevcut günlük pratikte yaşlı hastaları tedavi etmedeki istekliliğe göre indeks skorları

İndeks	Mevcut Pratikte Tedavi Etmeye İstekli	Kişi Sayısı	Ortalama Skor	P Değeri
E—E	Evet	48	3.79	.000
	Hayır	55	4.54	
O—B	Evet	48	3.23	.000
	Hayır	55	4.48	
KK—KE	Evet	48	3.26	.000
	Hayır	55	4.08	
YSD	Evet	48	3.14	.000
	Hayır	55	4.52	

TARTIŞMA

Mevcut çalışma, Atatürk Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi son sınıf öğrencilerinin yaşlı bireylere yönelik tutumlarını belirlemek için tasarlanmıştır. Literatürde, Türk diş hekimliği öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutumları ile ilgili daha önce yapılmış bir çalışmaya rastlanmamıştır. Mevcut çalışma sonucunda, öğrencilerin tutumları arasında farklılık bulunduğu için araştırmanın hipotezi reddedilmiştir.

İnsanların tutumları, davranışlarında önemli bir rol oynar. Özellikle doktor-hasta ilişkisinde sağlık personelinin tutumları sunulan sağlık hizmetlerinin kalitesine yansımaktadır.¹³ Mezuniyet öncesi tıp / diş hekimliği eğitimi, yaşlılara sağlık hizmetleri sağlanmasında iyi bir temel oluşturabilir. Geleceğin diş hekimleri olarak, diş hekimliği son sınıf öğrencilerinin aldığı lisans eğitimi, toplumda belirli insan gruplarına yönelik tutumları önemli derecede etkileyebilmektedir. Bu gruplardan biri, diş hekimliği öğrencilerinin profesyonel kariyerlerine geçtiklerinde muhtemelen sıklıkla kontak kuracakları ve sayısı hızla artan yaşlı hastalardır.¹⁴

YSD indeksi, bireylerin tutumlarını, algılarını ve tercihlerini değerlendirmek için güvenilir ve yaygın olarak uygulanan bir yöntemdir. Literatürde, sıklıkla, YSD indeksinin üç faktörlü versiyonu kullanılmıştır.²² Intrieri ve ark.²³ doğrulayıcı faktör analizinde Rosencranz ve McNevin¹⁹ tarafından önerilen üç faktörlü YSD modelinden elde edilen verilerin, bireylerin tutumlarını belirlemede daha başarılı olacağını belirtmiştir. Bu çalışmada, yaşlı bireylere yönelik tutumları belirlemek ve önceki çalışmaların sonuçlarıyla karşılaştırmak için üç faktörlü YSD indeksi kullanılmıştır.²⁴ Literatürde, diş hekimleri ve diş hekimliği öğrencilerinin yaşlı bireylere karşı tutumlarını inceleyen çeşitli çalışmalardan elde edilen YSD puanlarının ortalaması birbirinden farklıdır. Zambrini ve ark.¹³ diş hekimliği öğrencilerinin puan ortalamasının 3.78 olduğunu belirtmişlerdir.

De Visschere ve ark.²⁴ yeni mezun olan dişhekimlerinin ortalama YSD puanının 4.38 olduğunu bildirmişlerdir. Mevcut araştırmanın sonuçlarına göre Zambrini ve ark.¹³ benzer ve De Visschere ve ark.tan²⁴ farklı olarak YSD puan ortalamasının 4'ten düşük olan 3.88 olduğu ve öğrencilerin tutumlarının genel olarak olumlu olduğu sonucuna varılmıştır.

Literatürde, kadın ve erkek katılımcıların, yaşlı bireylere karşı tutumları karşılaştırıldığında farklı sonuçlar elde edilmiştir. Zambrini ve ark.¹³ yaptıkları çalışmada kadın öğrencilerin ortalama olarak yaşlılara karşı erkeklere göre daha olumlu tutuma sahip olduklarını belirtmişlerdir. Ancak Nochajiski ve ark.¹⁷ kadın katılımcıların erkeklerden daha olumsuz tutum sergilediklerini bildirmişlerdir. Öte yandan Hatami ve ark.¹⁵ ve Devlin ve ark.¹⁶ kadın ve erkek öğrencilerin tutumlarının benzer olduğunu belirtmişlerdir. Mevcut çalışmada, Zambrini ve ark.¹³ ile Nochajiski ve ark.'nın¹⁷ aksine; Hatami ve ark.¹⁵ ile Devlin ve ark.¹⁶ benzer şekilde, ortalama YSD puanları cinsiyete göre farklılık göstermemiştir.

Çalışmalarda araştırılan faktörlerden biri de büyük anne ve büyük babalarla yaşamanın öğrencilerin yaşlı bireylere karşı tutumları üzerindeki etkisidir. Zambrini ve ark.¹³ çocukluk döneminde anne-babası ve büyükanne ve büyükbabasıyla birlikte yaşayan öğrenciler ile yaşamayanlar arasında istatistiksel olarak farklılıklar olmadığını belirtmişlerdir. Hatami ve ark.¹⁵ büyükanne ve büyükbabası olan son sınıf diş hekimliği öğrencilerinin, yaşlı biriyle teması olanların tutum puanlarının daha olumlu olduğu sonucuna varmıştır. Mevcut çalışmada, Zambrini ve ark.'a¹³ benzer şekilde Hatami ve ark.'dan¹⁵ farklı olarak, çocukluklarında büyük anne ve büyük babasıyla birlikte yaşayan son sınıf diş hekimliği öğrencileri ile yaşamayanlar arasında istatistiksel olarak bir fark bulunmamıştır. Zambrini ve ark.¹³ bu sonucun büyükanne ve büyükbabalarla birlikte yaşamanın zorluklarıyla ilgili olabileceğini belirtmişlerdir.

Mevcut çalışmada, diş hekimliği son sınıf öğrencilerinin, ilerideki meslek yaşantılarında yaşlı hastaları tedavi etme konusunda istekli olmanın ve mevcut klinik pratiğinde yaşlı hastaları tedavi etmeyi sevmenin, yaşlı bireylere karşı tutuma etkisi de araştırılmıştır. Zambrini ve ark.¹³ yaptıkları çalışmada, geriatrik hasta bakımı konusunda uzmanlaşma niyetinde olan öğrencilerin, olmayanlara göre daha olumlu tutumları olduğunu bildirmişlerdir. Mevcut çalışmanın sonuçlarına göre, Zambrini ve ark.a¹³ benzer olarak ileride yaşlı bireyleri tedavi etmeye istekli olan ve günlük klinik uygulamada yaşlıları tedavi etmeyi seven öğrencilerin, olmayanlara göre daha olumlu tutuma sahip olduğu belirlenmiştir.

Mevcut çalışmanın bazı limitasyonları vardır. Bu limitasyonlardan ilki, geriatrik diş hekimliği alanında alınan eğitimin ve bilgi düzeyinin ölçülmemesi ve bu bilgi düzey-

inin, öğrencilerin yaşlı bireylere karşı tutumları üzerindeki etkisinin araştırılmamasıdır.^{13,15,17,24} Bir diğer sınırlama ise, bu çalışmanın sadece bir diş hekimliği fakültesinde gerçekleştirilmiş olmasıdır. Geriatrik diş hekimliği eğitim müfredatının, farklı üniversitelerin diş hekimliği fakülteleri arasında farklılık gösterebileceği bilindiğinden,²⁴ mevcut çalışmada, geriatrik diş hekimliği eğitim müfredatının, öğrencilerin yaşlı hastalara karşı tutumuna etkisi araştırılmamıştır. Bu nedenle, mevcut çalışmanın sonuçları, Türkiye'deki diş hekimliği öğrencilerinin, yaşlı bireylere karşı tutumları hakkında genel bir bilgi verememektedir. Geriatrik diş hekimliği konusundaki bilginin öğrencilerin tutumlarını nasıl etkilediğini belirleyecek daha ileri çalışmalar, Türkiye'deki farklı üniversitelerdeki diş hekimliği öğrencileri arasında yapılmalıdır.

Diş hekimliği öğrencilerinin yaşlı bireylere yönelik tutumlarının incelenmesi, öğrencilerin daha iyi anlaşılmasına ve tutumların iyileştirilmesi için belirli stratejilerin tasarlanmasına veya yeniden düzenlenmesine yardımcı olabilir.¹³ Bu çalışmanın sonuçları, geriatrik diş bakımı ile ilgili gelecekteki analizler için bir temel oluşturabilir.

SONUÇLAR

Bu çalışmanın limitasyonları dahilinde şu sonuçlara varılmıştır:

1. Çalışmaya katılan öğrencilerin yaşlı bireylere karşı tutumu genel olarak olumlu bulunmuştur.
2. Yaşlı bireylere karşı tutumlar cinsiyete göre farklılık göstermemiştir.
3. Çocukluklarında büyük anne ve/veya büyük babalarıyla yaşamak, öğrencilerin yaşlı bireylere karşı tutumlarını etkilememiştir.
4. Günlük klinik uygulamalarda ve gelecekte yaşlıları tedavi etmede istekli olan öğrencilerin yaşlı bireylere karşı tutumlarının daha pozitif olduğu gözlenmiştir.

KAYNAKLAR

1. Ansari MH. Salivary gland tumors in an Iranian population: A retrospective study of 130 cases. *J Oral Maxillofac Surg* 2007;65:2187-2194.
2. Petersen PE, Yamamoto T. Improving the oral health of older people: the approach of the WHO Global Oral Health Programme. *Comm Dent Oral Epidemiol* 2005;33:81-92.
3. Ulukan U. Demographic Change in Turkey and Older Workers. *Fiscaoconomia* 2020; 4:94-110.
4. Hebling E, Mugayar L, Dias PV. Geriatric dentistry: a new specialty in Brazil. *Gerodontology* 2007;24:177-180.
5. Ghezzi EM, Ship JA. Systemic diseases and their treatments in the elderly: impact on oral health. *J Public Health Dent* 2000;60:289-296.
6. Arpin S, Brodeur JM, Corbeil P. Dental caries, problems perceived and use of services among institutionalized elderly in 3 regions of Quebec, Canada. *J Can Dent Assoc* 2008;74:807.

7. Talwar M, Chawla HS. Geriatric dentistry: is rethinking still required to begin undergraduate education? *Indian J Dent Res* 2008;19:175-177.

8. Haden NK, Catalanotto FA, Alexander CJ, Bailit H, Battrell A, et al. Improving the oral health status of all Americans: roles and responsibilities of academic dental institutions: the report of the ADEA President's Commission. *J Dent Educ* 2003;67:563-583.

9. Bedi R, Devlin H, McCord JF, Schoolbread JW. Provision of domiciliary dental care for the older person by general dental practitioners in Scotland. *J Dent* 1992;20:167-170.

10. Mohammad AR, Preshaw PM. Geriatric dentistry education in European dental schools. *Eur J Dent Educ* 2005;9:73-77.

11. Shah N. Teaching, learning, and assessment in geriatric dentistry: researching models of practice. *J Dent Educ* 2010;74: 20-28.

12. Pyle MA, Stoller EP. Oral health disparities among the elderly: interdisciplinary challenges for the future. *J Dent Educ* 2003;67:1327-1336.

13. Zambrini DAB, Moraru M, Hanna M, Kalache A, Macias Nunez JF. Attitudes toward the elderly among students of health care related studies at the University of Salamanca, Spain. *J Contin Educ Health Prof* 2008;28:86-90.

14. Anehosur GV, Nadiger RK. Evaluation of understanding levels of Indian dental students' knowledge and perceptions regarding older adults. *Gerodontology* 2012; 29:1215-1221.

15. Hatami B, Ebn Ahmady A, Khoshnevisan MH, Lando HA. Senior dental student's attitudes toward older adults and knowledge of geriatric dental care in the Islamic Republic of Iran. *E Mediterr Health J* 2013;19:172-177.

16. Devlin H, Mellor AC, Worthington HV. Attitudes of dental students towards elderly people. *J Dent* 1994; 22:45-48.

17. Nochajski TH, Waldrop DP, Davis EL, Fabiano JA, Goldberg LJ. Factors that influence dental students' attitudes about older adults. *J Dent Educ* 2009;73:95-104.

18. Fabiano JA, Waldrop DP, Nochajski TH, Davis EL, Goldberg LJ. Understanding dental students' knowledge and perceptions of older people: toward a new model of geriatric dental education. *J Dent Educ* 2005;69:419-433.

19. Rosencranz HA, McKevin TE. A factor analysis of attitudes towards the aged. *Gerontologist* 1969;9:55-59.

20. Intrieri RC, Nelly JA, Brown M, Castilla C. Improving medical students' attitudes toward and skill with the elderly. *Gerontologist* 1993;33:373-378.

21. Reuben DB, Fullerton JT, Tschann JM, Croughan-Minihane M. The University of California Academic Geriatric Resource Program Student Survey Research Group: Attitudes of beginning medical students toward older persons: A five-campus study. *J Am Geriatr Soc* 1995;43:1430-1436.

22. Rupp DE, Vodanovich SJ, Crede M. The multidimensional nature of ageism: construct validity and group differences. *J Soc Psychol* 2005;145: 335-362.

23. Intriери RC, Von Eye A, Kelly JA. The aging semantic differential: a confirmatory factor analysis. *Gerontologist* 1995;35:616-621.

24. De Visschere L, Van Der Putten GJ, De Baat C, Schols J, Vanobbergen, J. The impact of undergraduate geriatric dental education on the attitudes of recently graduated dentists towards institutionalised elderly people. *Eur J Dent Educ* 2009;13:154-161.